

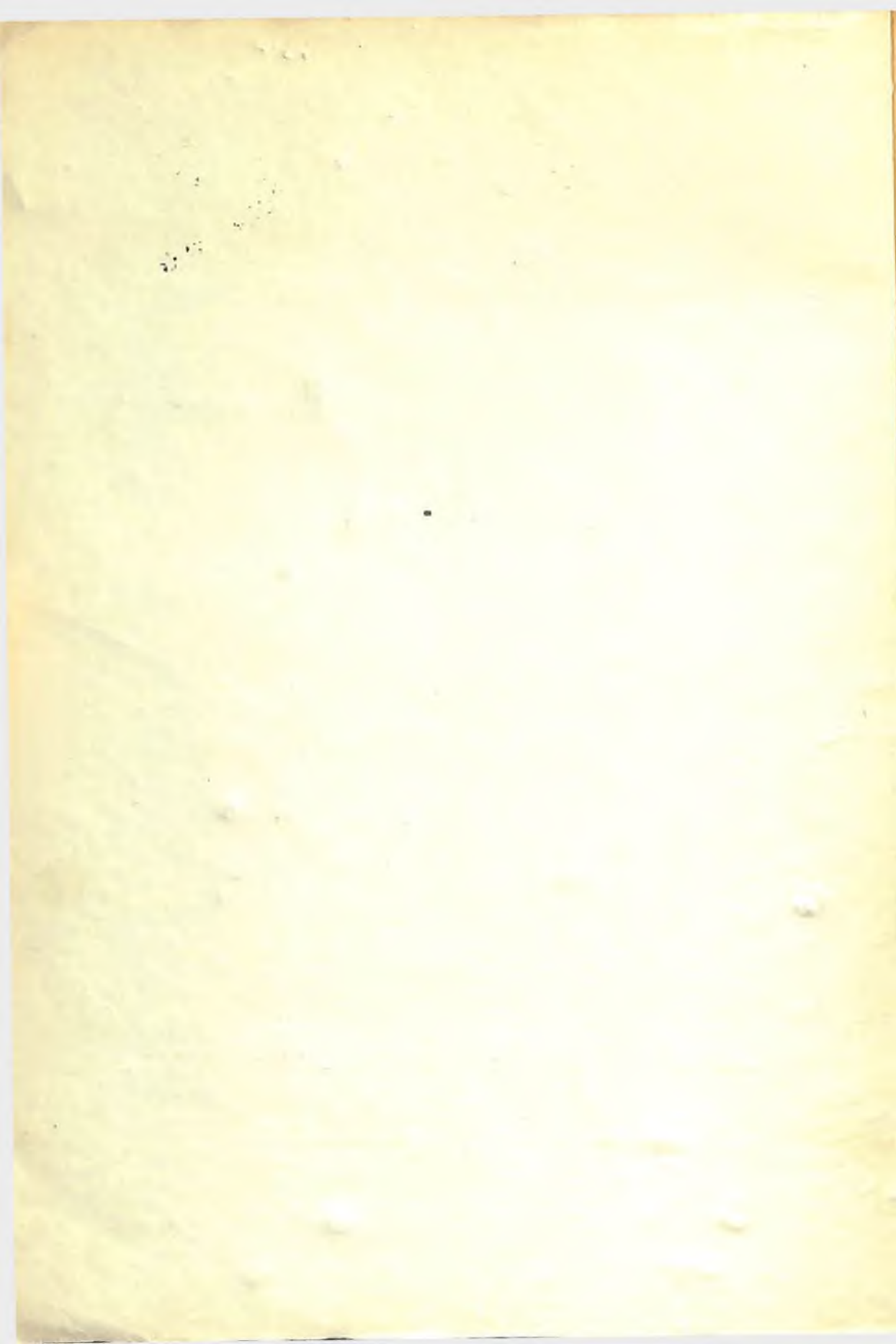
**AZ IDEGENFORGALOM MAGYAR
KÖZIGAZGATÁSI JOGI VONATKOZÁSAI**

MÁRFFY EDE DR.
EGYETEMI NY. R. TANÁR

KÜLÖNLENYOMAT A MAGYAR IDEGENFORGALOM ÉVKÖNYVÉBŐL.

BUDAPEST, 1941.

KIADJA AZ IDEGENFORGALMI UJSÁGÍRÓK EGYESÜLETE

164E 10.2.234.

2009 JÚL 21.

AZ IDEGENFORGALOM MAGYAR KÖZIGAZGATÁSI JOGI VONATKOZÁSAI

Írta: MÁRFFY EDE dr.
egyetemi ny. r. tanár.

Amint előadásom címe mutatja, előadásomban azokkal a kérdésekkel kívánok foglalkozni, amelyek az idegenforgalom és a tételes magyar közigazgatási jog kapcsolatából keletkeznek. Természetesen csakis a legfontosabb ilyen kérdésekkel lesz módomban foglalkozni, minthogy az összes idevonatkozó kérdéseknek a részletes tárgyalása messze elvezetne bennünket tanfolyamunk tulajdonképpeni kitűzött céljától, továbbá elfoglalná a tanfolyam rendelkezésére engedélyezett teljes tanidőt.

Az alábbiakban szerves és áttekinthető összeállításban kívánom az előadásaim körébe felveendő anyagot csoportosítani. Mielőtt azonban előadásomnak erre a tulajdonképpeni tárgyára térnék át, szükségesnek tartom az előadandók megértéséhez, hogy megelőzőleg egyes elméleti kérdéseket tisztázzak.

Mindenekelőtt az „idegenforgalom” kifejezést óhajtanám az elméleti közigazgatástan szempontjából körvonalazni.

A mindennapi nyelvhasználat ezt a kifejezést nem alkalmazza következetesen. Idegennek nevezi nemcsak azokat, akik külföldről jönnek be az ország területére, hanem mint idegent emlegeti azt is, aki mondjuk egy községből a másikba utazik. Viszont az idegenforgalom körébe rendszerint nem sorolja a népesség forgalmának azokat az eseteit, amidőn belföldi állampolgár utazik hosszabb vagy rövidebb időre külföldre. A közigazgatás éppen ezért a tételes jogszabályokban mellőzi az „idegen”, illetőleg az „idegenforgalom” kifejezések használatát és helyett az ország népforgalmának irányai szerint kétféle: úgymint belső és külső népforgalmat különböztet meg. A külső népforgalom ismét kétféle lehet és pedig: külföldről belföldre és belföldről külföldre irányuló. A következőkben külön-külön fogjuk vizsgálat tárgyává tenni a népesség forgalmának most említett három irányát.

Az „idegen” kifejezést, amint említettük, szintén hiába keressük közigazgatási jogszabályainkban, ehelyett a közigazgatás állampolgárok és külföldi honosok között tesz különbséget.

Szükségesnek tartjuk, hogy mielőtt a tételes jogszabályokra fordítanánk figyelmünket, megelőzőleg elméleti alapokon tisztázzuk azt a kérdést is, hogy tulajdonképpen mi is indokolja a közigazgatás beavatkozását az idegenforgalom kérdéseibe, miben áll e beavatkozás lényege és célja és végül, hogy a beavatkozás minő határig történhetik.

Amidőn itt közigazgatásról szólunk, ez alatt azokat az állami funkciókat értjük, amelyeknek hivatása az állam céljainak konkrét megvalósítása, vagyis másszóval azokat az eseteket, amelyekben a törvényhozás felhatalmazása alapján a közigazgatást végző orgánumok az egyes állampolgárokkal szemben impériummal, azaz parancsolási joggal vannak felruházva. A közigazgatást végző orgánumok parancsainak az egyes állampolgár feltétlenül engedelmeskedni tartozik, minthogy különben a közigazgatási hatóságok vele szemben a legerősebb kényszereszközöket fogják alkalmazni.

A közigazgatás beavatkozását az egyes ember életébe a törvényhozás csakis akkor engedi meg, ha a beavatkozás következtében az egyes, illetve az összes állampolgárok érdekei megfelelő módon biztosíthatók. A közigazgatás beavatkozásának az egyes állampolgárok életébe tehát mindig a közérdeket kell szolgálnia.

Ugyancsak a közérdek szabja meg a közigazgatás beavatkozásának a határait is. Az egyes korok és időszakok politikai felfogása idevonatkozólag igen változik.

A közigazgatás beavatkozásának kettős iránya van. A közigazgatás egyrészt arra törekszik, hogy az egyes állampolgárok szabad gazdasági, szellemi, erkölcsi és társadalmi élete elé tornyosuló akadályokat maga közhatalmával elhárítsa. Köznapi nyelven ezt úgy szoktuk mondanani, hogy az állam, illetőleg a közigazgatás feladata a közrend fenntartása. Az elméleti közigazgatási tudósok a közigazgatásnak ezt a működtetését közigazgatási rendszetnek szokták nevezni. A közigazgatási tevékenység másik iránya viszont arra törekszik, hogy az állampolgárok gazdasági boldogulását, illetőleg életcéljaik megvalósítását pozitív ingerendassági boldogulását, támogatás pedig oly módon történik, hogy az állam olyan közintézményeket létesít, amelyek az egyes állampolgároknak önmagukban fogyatékos erőit és képességeit összefoglalják, kiegészítik és oly módon egyébként meg nem valósítható feladatok elérésére is képesekké teszik.

Ez az eset forog fenn például akkor, ha az állam közmunkával vagy pedig az adók és egyéb közszolgáltatások bevételeiből utakat, iskolákat, kórházakat és egyéb közhasznú intézményeket, másszóval közintézményeket létesít és tart fenn.

A közigazgatás ezen utóbb említett ténykedéseinél impériumát, azaz parancsolási jogát csak igen korlátozott mértékben veszi használatba.

Különbséget szoktunk ennek megfelelően tenni a közigazgatási orgánumoknak impériummal és impérium nélkül végzett cselekményei között. Amidőn általában közigazgatásról szólunk, rendszerint csak a közigazgatásnak impériummal végzett cselekményeire gondolunk. A következőkben mi is csak a közigazgatásnak ezekre az utóbb említett cselekményeire leszünk tekintettel.

Mindez távolról sem jelenti azonban azt, hogy a közigazgatás által az idegenforgalom céljaira létesített közintézményeket és az idegenforgalom fellendítése érdekében tett egyéb intézkedéseket nem tartjuk hasonlóképpen fontosnak. Hiszen tulajdonképpen szaktanfolyamunk előadásainak legnagyobb része éppen ezekkel az utóbbi kérdésekkel foglalkozik.

Az előadásunk keretébe vont tételes közigazgatási jogi anyagot a következő csoportosításban kívánjuk ismertetni: az állampolgárság, a belső népforgalom irányítása a közigazgatás által, a külföldről belföldre irányuló népforgalom, a belföldről külföldre irányuló népforgalom, a magyar külképviseleti hatóságok és azoknak az idegenforgalommal kapcsolatos tevékenysége.

I. AZ ÁLLAMPOLGÁRSÁG

1. AZ ÁLLAMPOLGÁRSÁGRÓL ÁLTALÁBAN

A magyar állam területén tartózkodó minden egyén feltétlenül alá van vetve a magyar állam területi szuverénitásának, ami másszóval azt jelenti, hogy a magyar törvényeknek és törvényen alapuló összes egyéb jogszabályoknak mindenki engedelmességet tartozik. Abban a percben tehát, amidőn valamely külföldi az állam területére lép, ő reá is kiterjed a magyar állam szuverénitása. Alapvető különbség van azonban a külföldieknek és a magyar honosoknak a közjogi jogállása között. A magyar honos a magyar szent korona tagja, alanya különös közjogi szubjektív jogosítványoknak és különös kötelezettségeknek. A magyar honosság tehát szoros kapcsolatot létesít a magyar állam és a magyar állampolgárok között. Ennek a szoros kapcsolatnak a folyománya, hogy amíg a Magyarországon tartózkodott és saját hazájába visszatért külföldi állampolgár és a magyar állam között minden kapcsolat megszűnik abban a pillanatban, amidőn a külföldi az ország területéről eltávozik, addig a magyar állampolgár törvényeink szerint külföldön is alá van vetve a magyar állam szuverénitásának.

Külföldön is támogatja őt az állam, de viszont azért, hogy az állam területét elhagyja, nem mentesül az állampolgársággal kapcsolatos személyes közjogi kötelezettségek alól.

Az 1914. évi világháborút megelőzőleg a legtöbb országban alig ütközött nehézségekbe az állampolgárság megszerzése. Ez az akkori idők liberális gondolkodásának folyománya volt. Azóta azonban az állampolgárság megszerzése a legtöbb országban igen nehéz. A zsidókra nézve nálunk például egyenesen kimondja a törvény (1939. IV. tc.), hogy magyar állampolgárságot nem szerezhetnek.

A magyar állam területén élő egyének a honosság szempontjából a következőképpen csoportosíthatók: a) magyar állampolgárok, b) vélelmezett magyar állampolgárok, c) külföldi állampolgárok, d) hontalanok, e) több honossággal bírók.

Vélelmezett állampolgárok azok az egyének, akiknek állampolgársága kétes, vagy nem állapítható meg, illetőleg még nincsen megállapítva. A népességi forgalom nyilvántartása szempontjából ezek a magyar honosokkal azonos elbánás alá esnek, mindaddig, amíg idegen honosságuk bizonyítva nincsen. Ilyen vélelmezett magyar állampolgároknak tekintenek azok, akik a magyar állam területén születtek, továbbá akik ott mint lelencek találtattak és neveltettek.

Az újabb idők nemzetközi küzdelmei hozták létre azt a sajátságos helyzetet, hogy ma vannak egyének, akiknek állampolgárságát egyik ország sem ismeri el (hontalanok). Egészen sajátságos helyzet az is, amikor valamely ország forradalmi úton uralomra jutott kormánya politikai emigránsoktól az állampolgárságot megtagadja és a politikai emigránsok külföldön, államterület nélkül alkotnak ideális állami közösséget és magukat ezen ideális állam polgárainak tekintik.

Tételesjogunk megengedi, hogy a hontalant a belügyminiszter esetben, ha a honosság szempontjából való intézkedést a közigazgatási közérdek elkerülhetlenné teszi, községi törvényünk alapján valamelyik községbe beutalja.

Amint a következőkben látni fogjuk, honosítási törvényeink a honosítási eljárás során nem kívánják meg az illetőtől, aki a honosítását kéri annak igazolását, hogy ő nem tartozik másik állam honpolgári kötelekébe; idegen állampolgárság tehát elvileg nem akadály a magyar honosság megszerzésének. Vagyis törvényeink értelmében nálunk is lehetséges

a többes honosság. Ugyancsak nem tekintik törvényeink, amint azt látni fogjuk, a magyar állampolgárság megszüntetésének okául azt sem, ha valaki idegen állampolgárságot szerez, kivéve, ha az honosítási eljárás útján történik. Nem kell továbbá a hatóságoknak visszahonosítás esetén tekintettel lenniük arra sem, hogy az illető idegen állampolgárságát megtartja-e vagy nem, feltéve, hogy visszatér az ország területére lakni.

A magyar állampolgárság megszerzéséről, elvesztéséről, valamint a visszahonosításról az 1879:L. és az ezt kiegészítő 1939:XIII. törvénycikkek intézkednek. A magyar szent korona országainak az átkos emlékü ügynevezett trianoni békeszerződés által való szétdarabolása szükségessé tette, hogy törvényhozásunk külön rendelkezésekkel bizonyos esetekben megkönnyítse a magyar állampolgárság megszerzését, illetőleg lehetővé tegye a gyalázatos trianoni békeszerződés következtében megszünt magyar állampolgárságnak kedvezményes eljárás útján való visszaszerzését. (65.000—1921. és 5790—1922. M. E. sz. rendeletek és 1922: XVII. tc.) Ugyancsak újabb rendelkezések kibocsátása vált szükségessé azon örvendetes alkalmakból is, amidőn a Felvidék, a Kárpátalja és Észak-Erdély visszatértek az ősi magyar haza kebelébe.

Tekintettel arra, hogy a trianoni békeszerződés és a jelenlegi hongyarapítás következtében szükségessé vált intézkedések az állampolgárságra vonatkozóan csak ideiglenes, átmeneti jelentőségűek, ezeknek ismeretét teljesen mellőzzük. A következőkben tehát csakis az 1879:L. és 1939:XIII. törvénycikkeknek idevonatkozó fontosabb rendelkezéseit fogjuk összefoglalóan ismertetni.

2. AZ ÁLLAMPOLGÁRSÁG MEGSZERZÉSE

Törvényeink értelmében a magyar állampolgárság a következő módokon szerzhető meg: a) leszármazás, b) törvényesítés, c) házasság, d) külön honosítási eljárás útján.

Vannak országok, ahol ezenkívül a honosság megszerzhető azáltal is, ha külföldit az illető állam szolgálatában alkalmazna. A mi törvényeink az állampolgárság megszerzésének ezt a módját nem ismerik.

Leszármazás által azok szerzik meg a magyar honosságot, akik magyar állampolgár törvényes gyermekei, továbbá a magyar állampolgárok törvénytelen gyermekei még akkor is, ha külföldön születtek és atyjuk külföldi honos.

Törvényesítés által szerzik meg a magyar állampolgárságot magyar állampolgárnak külföldi nőtől született törvénytelen és a magyar törvények szerint törvényesített gyermekei.

Örökbefogadás egymagában nem elegendő azonban a magyar állampolgárság megszerzéséhez.

Törvényesítés által zsidó nem szerzhet magyar állampolgárságot.

Házasság által az a külföldi nő szerzi meg a magyar állampolgárságot, aki magyar állampolgárhoz megy férjhez. Az ilyen nő nem veszti el magyar állampolgárságát, ha özvegygé válik, férjétől bíróilag elváltasztják, vagy pedig házasságát feloldják.

Házasságkötés által külföldi zsidó nő nem szerzhet magyar állampolgárságot.

Honosítás által az a külföldi szerzi meg a magyar állampolgárságot, aki honosítási okiratot nyer a belügyminisztertől, vagy pedig államfői honosítási oklevelet nyer és a magyar állampolgári esküt, vagy fogadalmat leteszi.

A honosított férfi állampolgársága kiterjed nejeére és atyai hatalom alatt álló kiskorú gyermekeire is. Zsidó honosítás által nem szerzheti meg a magyar állampolgárságot.

A törvény értelmében a honosítási okirat elnyerésének különös feltételei vannak, amelyek a következők: a) önálló rendelkezési képesség, b) megszakítás nélkül való belföldönlakás legalább 5 év óta, c) kifogástalan magaviselet, d) megfelelő vagyon és kereset, amelyből az illető magát és családját eltarthatja, e) 5 év óta való beiktatás az adózók lajstromába.

Tekintettel arra, hogy minden magyar állampolgárnak valamely községben illetőséggel kell bírnia, a honosság megadását csak az kérelmezheti, akinek valamely magyar község az illetőségi kötelekbe való felvételét megelőzőleg már kilátásba helyezte.

A kért honosság megadása a belügyminiszter diskrecionárius hatáskörébe tartozik. A belügyminiszter tehát a honosságot a fenti feltételek fennforgása esetén sem köteles a kérelmezőnek megadni. A honosítási kérvényt a kérelmező lakóhelyére nézve illetékes törvényhatóság első tisztviselőjénél kell beadni.

A honosítási okiratot a belügyminiszter állítja ki. Az állampolgárságot véglegesen csak az szerzi meg, aki az állampolgársági esküt is leteszi a lakóhelyére nézve illetékes törvényhatóság első tisztviselőjének kezébe.

A honosításnak kivételes és igen ritkán alkalmazott módja a királyi oklevéllel való honosítás.

3. AZ ÁLLAMPOLGÁRSÁG ELVESZTÉSE

Törvényeink értelmében az állampolgárság a következő okokból szűnhetik meg: a) elbocsátás, b) hatósági határozat, c) távollét, d) törvényesítés, e) házasság, f) külföldi állampolgárságnak honosítás útján való megszerzése által.

Ad a) Béke idején, a magyar államból való kiköltözéssel kapcsolatban a honpolgári kötelekből való elbocsátását igényelheti az, aki igazolja, hogy a) rendelkezési képességgel bír, vagy ha nem bír, hogy kérelméhez atyja, gyámja, vagy gondnoka a gyámhatóság beleegyezésével hozzájárul; b) közadóval hátralékban nincs; c) nem áll a magyar szent korona területén büntetővizsgálat alatt, vagy nem hoztak ellene olyan bírói ítéletet, amely még nincsen végrehajtva.

Az elbocsátás iránt béke idején Magyarországon a belügyminiszter határoz. Az eljárás maga általában azonos a honosítási eljárással.

A tényleges katonai szolgálati kötelezettség alatt állókat, valamint a tartalékba és a póttartalékba tartozókat csak a honvédelmi miniszter engedélyével lehet elbocsátani.

Azok, akik védkötelezettség alatt nem állanak, de ezalól nincsenek véglegesen felmentve s 17. évüket már betöltötték, csak akkor bocsáthatók el, ha törvényhatósági bizonyítvánnyal igazolják, hogy nem a védkötelezettség alóli menekülés céljából kérik elbocsátásukat.

Háború, mozgósítás, vagy hadiállományra való kiegészítés esetén az elbocsátás kérdésében a minisztérium előterjesztésére az államfő dönt.

Ad b) Hatósági határozattal a belügyminiszter kimondhatja az állampolgárság elvesztését arra az állampolgárra nézve, ki engedély nélkül más állam szolgálatába lépett s a belügyminiszter felszólítására e szolgálatból a meghatározott idő alatt ki nem lép.

Hatósági határozattal a minisztérium megfoszthatja állampolgárságától:

A) Azt a külföldön tartózkodó személyt, akivel szemben a magyar bíróság az állami és társadalmi rend hatályosabb védelméről szóló törvényünkben meghatározott büntett vagy vétség miatt bűnösséget megállapító ítéletet hozott; B) azt a külföldön tartózkodó személyt, akire nézve

a magyar bíróság a hazaárulók felelősségéről szóló törvényünk értelmében megállapította, hogy háború idején az ellenséghez pártolt és azt kémkedéssel, fegyveres szolgálattal, vagy másnemű szolgáltatással támogatta, vagy evégből ellenséges csapathoz csatlakozott, vagy önként ellenséges területre távozott; C) azt, aki idegen állam kormányától, bármely más szervétől, vagy külföldi politikai szervezettől — a m. kir. kormány engedélye nélkül — bármilyen politikai jellegű tisztséget vagy megbízatást elvállal, valamely külföldi politikai szervezet tagjává lesz, vagy pedig annak tevékenységében résztvesz; D) azt, aki az ország területének elhagyására vonatkozó jogszabályok megszegésével vagy kijátszásával külföldre távozik.

Ad c) Állampolgárságát távollét által veszíti el törvényeink értelmében az a magyar állampolgár, aki a kormánytól kapott megbízatás nélkül tíz évig megszakítás nélkül külföldön tartózkodik. Nem lehet a tízévi távollét megszakításának tekinteni a Magyarország területére való visszatérést, ha ez esetenként három hónapi időtartamot nem halad meg.

Nem veszíti el magyar állampolgárságát az, aki tíz év eltelte előtt a belügyminiszternél vagy a lakóhelye — ennek hiányában tartózkodási helye — szerint illetékes magyar külképviseleti hatóságnál bejelenti a magyar állampolgárság fenntartására irányuló szándékát és magyar állampolgárságának fenntartásához a belügyminiszter hozzájárul. — A hozzájárulást megadottnak kell tekinteni, ha a belügyminiszter a hozzájárulás kérdésében a bejelentés megtételétől számított hat hónap alatt nem nyilatkozott.

Ad d) Törvényesítés által elvesztik a magyar állampolgárságot azok a gyermekek, akik külföldi honos természetes atyjuk hazájának a törvényei értelmében törvényesítettnek és ezzel az idegen állampolgárságot is elnyerik. Máskülönben megtartják magyar állampolgárságukat.

Ad e) Házasság által elveszti állampolgárságát az a nő, aki nem magyar állampolgárhoz megy férjhez. (Ha azonban házasságát bíróilag érvénytelenítik, magyar állampolgárságát visszanyeri.)

Ad f) Megszűnik a magyar állampolgársága annak, aki honosítás útján külföldi állampolgárságot szerzett.

4. A VISSZAHONOSÍTÁS

Aki magyar állampolgárságát elvesztette, az visszahonosítás által visszanyerheti azt. Errenézve részben a honosításról szóló rendes szabályok, részben pedig kedvezményes eljárásra vonatkozó különös szabályok érvényesek.

A rendes szabályok alá azok esnek, akik magyar honpolgárságot hatósági határozat vagy törvényesítés által veszítették el. A többiekre nézve kivételes elbánásnak van helye.

Törvényeink részletesen felsorolják azokat a visszahonosítási eseteket, amelyekben kivételes elbánás alkalmazható. A visszahonosítás kérdésében ilyen esetekben rendszerint a belügyminiszter határoz. A minisztérium van hivatva azonban határozni a visszahonosítás kérdésében olyan esetekben, amidőn valakit megelőzőleg büntetőjogi okokból fosztottak meg magyar állampolgárságától.

Rendkívüli visszahonosításnak van helye a következő esetekben: olyan nőnél, aki mint magyar állampolgár külföldi férjhez ment nőül és akinek házasságát az illetékes bíróság felbontotta; ha a visszahonosítást kérő Magyarországon lakik, vagy itt kíván letelepedni; aki elbocsátás vagy távollét következtében, vagy amiatt veszítette el magyar állampolgárságát, mert honosítás útján külföldi állampolgárságot szerzett stb.

II. A BELSŐ NÉPFORGALOM IRÁNYÍTÁSA A KÖZIGAZGATÁS ÁLTAL

1. ÁLTALÁBAN

A belső népforgalom fogalma alá tartozik a népességnek az államterületen belül való helyváltoztatása. Közigazgatásunk tevékenysége a belső népforgalom irányítása tekintetében meglehetősen korlátolt, amennyiben törvényhozásunk egyes nagyobbbrészt közrendészeti jellegű intézkedésektől eltekintve nemcsak a belföldi honosokra, hanem az ország területén tartózkodó külföldiekre nézve is minden korlátozó intézkedéstől lehetőleg tartózkodni kíván. Az ország belső népforgalmának irányításával kapcsolatos közigazgatási feladatok ellátása, tekintettel e feladatok túlnyomóan rendőri jellegére, a közigazgatás rendőri szerveire van bízva. Tételesjogunk a belső népforgalom irányítása kérdésében külön intézkedik a belföldi honosokra és külön az ország területén tartózkodó idegenekre nézve, továbbá különbséget tesz az ország területén való tartózkodás, az állandó ottlakás, illetőleg település között, végül pedig különös intézkedéseket tartalmaz azokra az egyénekre nézve, akiknek szabad tartózkodási jogát, illetőleg személyes szabadságát a rendőri közigazgatási hatóságok magasabb államérdekből különös megszorításoknak kénytelenek alávetni. A könnyebb érthetőség kedvéért az ország területén tartózkodó idegenekre nézve érvényes jogszabályokat a következő részben fogjuk ismertetni. Ehelyen csakis a belföldi honosokról lesz szó.

2. IGAZOLÓ OKMÁNYOK A BELFÖLDI NÉPFORGALOMBAN

A belföldön való utazáshoz engedély, útlevel, vagy más igazolvány nem szükséges. Az érdekeltek kérelmére azonban a hatóságoknak jogukban áll a személyazonosságot igazoló jegyeket adni, amelyek személyleírással látandók el. Legitimáló okmányul szolgálnak cselédek számára a cselédkönyvek, iparossegédek, munkások számára a munkakönyv, közalkalmazottakra nézve az arcképes vasúti igazolványok, intézeti kötelekben állókra a vonatkozó külön okmányok stb.

3. A MAGYAR HONOSOKNAK AZ ORSZÁG TERÜLETÉN VALÓ TARTÓZKODÁSI, LAKÁSI ÉS TELEPÜLÉSI JOGA

Magyar honosokra nézve az ország területén a tartózkodási hely választása és változtatása általában szabad. Amint később látni fogjuk, törvényeink azonban a közrend és a honvédelem érdekeinek biztosítása céljából bizonyos esetekben a magyar honosok tartózkodási jogát, illetőleg személyes szabadságát is korlátozhatják.

Közigazgatási jogilag különbséget kell tenni az ország területén való tartózkodás, lakás és letelepülés között. A lakás hosszabb ideig való tartózkodást jelent az ország területén belül fekvő ugyanazon községben. A tételesjog általánosságban nem határozza meg azt, hogy az ottlakás fogalma minimálisan minő tartamú tartózkodást követel meg. Ennek a megállapítását közigazgatási hatóságainkra bizza. Úgy közjogunk és közigazgatási jogunk, mint magánjogunk azonban számos fontos szubjektív köz- és magánjogi jogosítvány gyakorlását meghatározott tartamú egyhelybenlakástól teszi függővé.

A letelepülés nem egyéb, mint az állandó otlakási szándéknak hivatalosan kifejezésre való juttatása. Magyar állampolgárnak rendszerint joga van bárhol letelepülni. A települni kívánó e szándékát annak a községnek, amelyben települni akar, köteles azonban bejelenteni. A község az illetőnek a letelepedést csakis abban az esetben tagadhatja meg: a) ha az illető ellen bebizonyították, hogy büntett vagy nyereségvágyból elkövetett vétség miatt jogerős határozattal vád alá van helyezve, illetőleg büntett, avagy ugyanilyen vétség miatt hozott büntető ítélet hatálya alatt áll; b) ha a község megterhelése nélkül magát fenntartani nem képes; c) ha legutóbbi állandó tartózkodási helyétől kielégítő erkölcsi bizonyítványt fel nem mutathat. A község a telepedési szándék bejelentésének megtörténtéről igazolványt állíttat ki.

Külföldi akkor kérhet települési engedélyt, ha igazolja, hogy lakási szándékát bejelentette, hogy 2 év óta állandóan az ország területén lakik és ellene erkölcsi és önfenntartási okokból kifogás nem tehető. A település kérdésében hozott határozat ellen panasszal lehet élni a közigazgatási bírósághoz.

A község területén lakó és közellátásra szoruló szegények ellátásáról, jelenleg érvénybenálló tételes jogszabályaink értelmében, az a község tartozik gondoskodni, ahol az illető szegénynek lakóhelye van. Lakóhely pedig az a község, ahol a szegény az utolsó 5 év alatt egyhuzamban három évig lakott, illetőleg ahol az utóbbi 5 év alatt a leghosszabb időt töltötte. Az ellátásra az a község köteles, ahol a szegény a segélyezés szükségének beálltakor tartózkodott. A tartózkodó hely azonban a lakóhelytől követelheti kiadásainak megtérítését, ha ezek összege 20 pengőit meghalad.

Azelőtt a 7—15 éves elhagyott gyermekek gondozási költségeit, valamint a szegény betegek ápolási költségeit az illetőségi község viselte. Ma az elhagyott gyermekek gondozási költségeit a nyilvános betegápolási és gyermekgondozási pótadóból az állam fedezi, — a kórházban ápolott szegény betegek ápolási költségeit a kórház abból az általányból fedezi, amelyet erre a célra a most említett pótadójövedelemből kap —, az otthon tartott szegény betegek, a gyógyíthatatlanok, a hülyék, a süketnémák és nyomorékok eltartási terhe pedig nem az illetőségi községre, hanem a lakóhelyre esik.

4. A TARTÓZKODÁS ÉS LAKÁS KÖTELEZŐ BEJELENTÉSE ÉS NYILVÁNTARTÁSA

A 100—1940. B. M. számú rendelet értelmében, bár a belföldi honos tartózkodása, illetve lakása általában nem esik korlátozás alá, azért mégis minden magyar állampolgár köteles bejelenteni: a) lakóhelyének, illetőleg tartózkodási helyének 45 napnál hosszabb időre terjedő megváltoztatását; b) lakásának ugyanabban a városban, vagy községben 45 napnál hosszabb időre való megváltoztatását; c) azokban a városokban és községekben, amelyekben rendőri bejelentőhivatal van, továbbá a rendeletben megjelölt és jegyzékbe foglalt városokban és községekben az érkeletben megjelölt és helyben a lakásváltoztatást, ha a tartózkodás, lakásváltoztatás időtartama 24 órát meghalad. Az állandó lakásból való távozás azonban csak akkor jelentendő be, ha az eltávozó oda 45 napon belül nem tér vissza.

A bejelentés teljesítéséért a kötelezettel együtt a háztulajdonos, illetve szállásadó felel.

A be- és kijelentő lapokat a rendőri bejelentőhivatalhoz, s amely városokban rendőri bejelentőhivatal nincsen, a polgármesterhez, községben a községi (kör-) jegyzőhöz kell beszolgáltatni.

A rendőri bejelentőhivatalnak jogában áll a bejelentett adatok valódisága, vagy teljessége iránti alapos kételyek esetén helyszíni nyomozást eszközölni, vagy az illetőket kihallgatás végett megidézni és meg nem jelenés esetén rendőri eljárás útján intézkedni. A rendőri bejelentőhivatal az ügyköréhez tartozó ügyekben világi, egyházi és katonai hatóságoknak írásbeli megkeresésére hátiratilag, hivatalosan eljáró hatósági közegek megkeresésére pedig rövid úton azonnal megadni köteles az értesítést. Magánosoknak a belügyminiszter által szabályozott díjért adatik értesítés. A bejelentési kötelezettség elmulasztása kihágás, amely pénzbüntetéssel sujtatik.

5. KÖZSÉGI ILLETŐSÉG

A községi illetőség mint jogi intézmény elvileg tulajdonképpen a községi polgárjog fogalmával azonos. A közigazgatásra, továbbá a jogszolgáltatásra nézve mindenestre rendkívül előnyös volna, ha a községi illetőségnek ez az elméleti elgondolása a gyakorlati életben minden közjogi, közigazgatási jogi, magánjogi és büntetőjogi vonatkozásban következetesen keresztülvihető volna. Községi törvényünk is kétségkívül ebből a helyes elvi elgondolásból indult ki akkor, amidőn a tartózkodás, a lakás és a település közigazgatási jogi fogalma mellé még a községi illetőség fogalmát is külön közigazgatási jogi intézményként statuálta.

A gyakorlati életben azonban sajnos kitűnt, hogy a fenti elgondolás még részben sem valósítható meg, illetőleg hogy ha a közigazgatás működését mereven a községi illetőséghez kötjük, ebből úgy a közigazgatásra, mint az egyesre több kár háramlik, mint haszon.

Törvényeink ennél fogva a községi illetőség fogalmát lassankint teljesen kivetkőztették eredeti jellegéből. A községi illetőség ma kialakult fogalma szerint már nem szükségképpen kapcsolatos a település, lakás, vagy tartózkodás helyével. Ma már inkább csak bizonyos perszonális kötelék az egyén és az illetőségi község között. A politikai jogositványok és kötelezettségek, továbbá a közszolgáltatások lerovása is teljesen függetlenek a községi illetőségtől.

Ezidőszerint érvénybenálló tételes jogszabályaink szerint a községi illetőségnek közigazgatási jogilag csakis a következő szempontokból van jelentősége: illetőségi községéből rendszerint senkit sem lehet eltávolítani; bizonyos közigazgatási ügyek intézésénél a hatóságok illetékessége a községi illetőséggel kapcsolatos (pl. sorozás).

Amint látjuk tehát a községi illetőség szerepe közigazgatásunkban ma már egészen minimális jelentőségű. Fontosságát megtartotta azonban a honosság megszerzése tekintetében. Törvényeink értelmében magyar állampolgárságot, amint arra az előzőkben már rámutattunk, csak az szerezhethet, akinek előzetesen valamelyik magyar község kilátásba helyezte a községi kötelékbe való felvételt.

Ha valakinek honosságát kell igazolnia, egyúttal igazolnia kell azt is, hogy valamelyik magyar községben községi illetősége van. Ezért van nálunk ma olyan óriási kereslet a községi illetőségi bizonyítványok után.

Mégjobban elmérgesítette e részben a helyzetet az átkozott emlékezetű trianoni békeszerződés, amelynek egyik legnagyobb tévedése épen az volt, hogy az úgynevezett utódállamok által Nagymagyarországtól elszakított területeken, az állampolgárságot a községi illetőségtől (pertinenz) tette függővé. Bizonyos fokig szándékosság is közrejátszott ebben. A békeszerződés megalkotói nagyon jól tudták ugyanis, hogy az állampolgárságnak a községi illetőséghez való kötése végeredményben teljesen az ő önkényüknek fogja kiszolgáltatni az impériumuk alá került szerencsétlen magyar testvéreinket.

Az 1886:XXII. törvénycikknek (községi törvény) a községi illetőség megszerzésére vonatkozó fontosabb rendelkezései a következők:

Minden honpolgárnak valamely község kötelékébe kell tartoznia. Mindenki csak egy község kötelékébe tartozhat és a községi illetőség csak akkor tekinthető megszűntnek, ha az illető egyén új illetőséget szerzett.

Községi illetősége csak magyar állampolgárnak lehet, — külföldinek pedig — honosítás esetére — csak kilátásba helyezhető az illetőség megadása. Új illetőség szerzésével a korábbi szükségképen megszűnik.

Megszerezhető a községi illetőség születés, örökbefogadás, vagy házasság által; megszerezhető továbbá huzamosabb otllakás esetében hallgatólag, de kifejezett felvétel útján is, ami előzetes település után, vagy anélkül is történhetik. Végül beutalás útján.

Törvényes, vagy törvényesített gyermek atyjának, örökbefogadott kiskorú gyermek az örökbefogadónak az illetőségét követi. Törvénytelen gyermek annak a községnek a kötelékébe tartozik, amelyhez az anya a szülés idejében tartozott.

A nő férje illetőségét követi és azt az özvegségben is megtartja. Az elvált nő annak a községnek a kötelékébe lép vissza, amelyhez férjhezmenetele előtt tartozott.

Hallgatólagosan szerzi meg a községi illetőséget az, aki 4 évig állandóan lakik valamely községben, ennek terheihez hozzájárul, — kivéve, ha ez a község ez alatt ellene büntetett előlétele, erkölcsisége vagy önfenntartási képességének hiánya miatt kifogást emelt, vagy ha ő korábbi községének terheihez ez alatt is folytonosan hozzájárult, vagy enélkül is, ha előbbi községi illetőségét ennek a községnek a beleegyezésével fenntartotta.

Ha az illetőséget a fentebbi szabályok alapján nem lehet megállapítani, a kérdéses személyt — de csak a saját személyére nézve — a törvényben részletesen megállapított feltételek szerint kell valamely község kötelékébe beutalni.

A község kifejezetten is felvehet valakit kötelékébe, akár letelepült az illető a községben, akár nem. Ha a települt kéri a községi kötelékbe a felvételt, azt a község nem tagadhatja meg attól, aki a községben 2 évig állandóan lakott, ha ezalatt községi adót fizetett, vagy ilyennek nemlétében egyéb közterheket folytonosan viselt és időközben nem esett erkölcsi kifogás alá és önfenntartási képessége sem szűnt meg.

A község köteles akár egyesek kérelmére, akár törvényhatósági felhívásra, a községi illetőségről igazolványt kiállítani, amelynek megtagadása miatt panasznak van helye a közigazgatási bírósághoz. Ha a község az illetőséget vitásnak találja, köteles az ügyet az illetőség megállapítása végett a felsőbb hatósághoz felterjeszteni. Az ilyen ügyekben eljárni hivatott önkormányzati hatóságok (főszolgabíró, alispán) határozatai ellen panasznak van helye a közigazgatási bírósághoz. Ha a vita két, vagy több törvényhatóság között folyik, a belügyminiszter dönt.

6. A TARTÓZKODÁSI JOG ÉS A SZEMÉLYES SZABADSÁG KORLÁTOZÁSAI A KÖZREND FOKOZOTTABB BIZTOSÍTÁSA ÉRDEKÉBEN

Vannak esetek, amidőn egyrészt magasabb államérdekek, másrészt pedig a közbiztonság érdekei elkerülhetetlenné teszik, hogy a rendőrhatóságok egyes egyéneknek a törvények által általában biztosított szabad tartózkodási jogát, illetőleg személyes szabadságát különös megszorítások alá vegyék.

Ilyen megszorítások állanak fenn: a) egyrészt legújabb honvédelmi törvényünk (1939:II. tc.) értelmében, az ott részletesen említett

körülmények között, továbbá b) a feltételes szabadságon lévőkre, az illetőségi helyükre utalható vagy pedig az ország területéről kiutasítható egyénekre és végül azokra nézve, akik a fennálló rendelkezések értelmében rendőri felügyelet alá helyezhetők, illetve internálhatók.

Az 1939:II. tc. (honvédelmi törvény) idevonatkozó különös rendelkezései értelmében a miniszter elrendelheti, hogy azokat a személyeket, akiknek bizonyos községben, vagy az ország bizonyos részeiben való tartózkodása a közrend és a közbiztonság, vagy más fontos állami érdek szempontjából aggályos, vagy gazdasági okból káros, községi illetőségükre való tekintet nélkül abból a községből, illetőleg az országnak abból a részéből ki lehet tiltani. Az ilyen személyeket akár tartózkodási helyükön, akár az ország más helyén rendőrhatalósági felügyelet vagy a szükséghez képest rendőrhatalósági őrizet alá is lehet helyezni.

A törvény alapján rendőrhatalósági őrizet alá helyezett személyeket képességeiknek megfelelő munkára lehet kötelezni.

Büntetőtörvényeink értelmében a feltételes szabadságra bocsátott egyének az igazolványban részükre kijelölt tartózkodási helyet előzetes hatósági engedély nélkül semmi szín alatt el nem hagyhatják.

A közbiztonság és a rend érdekében illetőségük helyére utalhatók, ha pedig külföldiek, az országból kiutasíthatók: a) csavargók; b) szokásos munkakerülők, milyenekül a szolgálati helyöket kellő ok nélkül mindúntalan változtató cselédek is értendők; c) az engedély nélkül házról-házra kolduló; d) a kéjnök, ha a számukra kiadott hatósági rendszabályokhoz nem alkalmazkodnak; e) a közbiztonságra alaposan gyanús egyének, ha rendes lakást, foglalkozást, vagy létfenntartási jövedelmet nem igazolnak; g) a volt fegyencek, akik az előző kategóriák valamelyikébe tartoznak, vagy közbiztonsági kihágásért büntetve voltak.

7. A TOLONCOLÁS ÜGYE

A községi illetőség helyére vagy a külföldre való kiutasítás az ügynevezett tolonceljárás útján történik. A toloncolás foganatosítható: a) kényszerútlevel kiszolgáltatása által, amidőn az illető az ezen levélben előszabott utat, a meghatározott idő alatt és a meghatározott irányban kíséret nélkül megtenni köteles; és b) a tulajdonképpeni toloncolással, amidőn őrizet alatt történik a tovaszállítás. Az egyének és a körülmények gondos figyelembevételével, a kiutasítási határozatban kell megállapítani azt, hogy az említett mód közül melyik alkalmazandó.

A toloncolás elrendelése tárgyában külön határozatot kell hozni. A toloncolási eljárás befejezéséig az illető egyén letartóztatandó. Toloncuigyekben az elsőfokú hatóság kis- és nagyközségekben a járási hatóság, városokban a m. kir. rendőrség kapitánya, a székesfővárosban a főkapitány; másodfokú hatóság vármegyében az alispán, városokban az államrendőrség vidéki főkapitánya; a harmadfokú hatóság a belügyminiszter.

Az illetőségi helyre való toloncolásnak sajnos a gyakorlatban nem nagyon sok eredménye szokott lenni, minthogy az illetőségi helyen titokban csak örülnek a hatóságok, ha ismét megszabadulnak az odatoloncolt népsöpredéktől és így a toloncoltak, amint csak szerét ejtik, ismét visszaszöknek a nagyvárosokba, különösen a fővárosba, hogy ott bűnös üzelveiket tovább folytassák.

III. A KÜLFÖLDRŐL BELFÖLDRE IRÁNYULÓ NÉPFORGALOM

1. ÁLTALÁBAN

Nem vonható kétségbe, hogy politikai, nemzetközi és főleg közgazdasági szempontból a népforgalom legfontosabb része a külföldről belföldre irányuló népforgalom, vagyis az, amit a mindennapi életben tulajdonképpen idegenforgalomnak szoktuk nevezni.

Ebből természetesen következik, hogy a közigazgatásnak is különös figyelmet kell fordítania azokra a feladatokra, amelyek ezzel a kérdéssel kapcsolatosak. Mindenekelőtt arra kell itt rámutatnunk, hogy minő rendkívüli jelentőségük van azoknak a közintézményeknek, amelyeket valamely ország közigazgatása az idegenforgalom előmozdítása érdekében hív életre és tart fenn. Amint azt az előzőkben már kifejtettük, a közigazgatási hatóságoknak ez a közintézményszerű tevékenysége jól megkülönböztetendő a közigazgatás egyéb policiális jellegű ténykedéseitől, amelyeknek végzésénél a közigazgatási hatóságok közigazgatási impériummal járnak el.

Nekünk ehelyen nem az a célunk, hogy a közigazgatásnak előbb említett közintézményszerű ténykedéseivel foglalkozzunk részletesen, hiszen éppen ennek a tevékenységnek a beható ismertetése a feladata tanfolyamunk többi illusztris előadójának.

Mi tehát a következőkben a külföldről belföldre irányuló népforgalom kérdésével kapcsolatosan csakis a közigazgatásnak policiális (rendészeti) természetű ténykedéseire leszünk tekintettel.

Törvényhozásunknak és kormányzatunknak akkor, amikor az idevonatkozólag érvényes tételesjogú rendelkezéseket megalkották, mindenekelőtt abból a megfontolásból kellett kiindulniuk, hogy a nemzetközi idegenforgalom nemcsak gazdasági hasznot és előnyt jelenthet az ország közgazdaságára nézve, hanem egyrészt az ország honvédelmi és politikai érdekei, a társadalmi rend és a nemzetközi biztonság, másrészt azonban az egyes emberek biztonsága szempontjából igen nagy veszélyt is rejthet magában abban az esetben, ha a hatóságok ellenőrzése nem megfelelő.

Feleslegesnek tartjuk, hogy részletesen rámutassunk itt arra a veszélyre, amely a nemzetközi kémkedésből, szabotázsából, tendenciózus rosszakaratú propagandából, forradalmi mozgalmak szításából eredhet az ország létalapját képező nemzetközi érdekek szempontjából. Ugyancsak fontos az is, hogy az egyes állampolgárok közbiztonságára, társadalmi, gazdasági érdekeire veszélyt jelenthető idegenek távoltartassanak az ország területétől.

Mindezeknek az itt említett rendkívüli fontosságú országos és egyéni érdekeknek tudható be az, hogy az egyes országok a külföldről belföldre irányuló népforgalmat már a legrégebb időktől kezdve szigorú és állandó ellenőrzés alatt tartották. Az ellenőrzés önként adódó eszköze az, hogy az erre a célra kijelölt rendőri közegek minden az ország területére érkező idegennek személyazonosságát igyekezzenek a belépéskor megállapítani, valamint ellenőrzik azt, hogy az ország területére érkezett idegenek nem fejtenek-e ki olyan működést, amely káros az ország érdekeire nézve. Magától értetődik, hogy ezzel kapcsolatban a határok állandó ellenőrzés alá vétele, illetőleg a határátlépésnek központosítása a határ meghatározott pontjaira.

A rendőrség természetesen nem bánhatik kesztyűs kézzel azokkal a nemzetközi kalandorokkal, akik a nemzet közbiztonságát veszélyeztetik. Súlyos esetekben ennél fogva nem elégszik meg a betolakodott idegenek kiutasításával, hanem azokkal szemben igen súlyos, esetleg a halálbüntetésig menő megtorlásokat alkalmaz. A külföldről belföldre irányuló idegenforgalom nyilvántartása és ellenőrzése az úgynevezett magas, vagy

államrendészet feladata, amely külön erre a célra van szervezve és kiképezve. Különösen háború esetén fontos a magas vagy állami rendészet működése. Ennek legfontosabb része a kémelhárító szolgálat, amelyben a polgári rendőrség és a katonai titkos rendőrség karöltve dolgozik. Az elfogott kémek ártalmatlanná tétele természetesen nem történhetik perrendszerűleg, vagyis a rendes törvénykezési eljárás során. A kémkedés büntetése súlyos esetekben a statáriális katonai bíraskodás hatáskörébe tartozik s büntetése halál.

Figyelmeztetem a tisztelt hallgatóságot, hogy ne vegye könnyelműen a m. kir. honvédségnek falragaszok útján is közzétett azt az intelmét, hogy „óvakodjunk a kémektől”. Ezzel kapcsolatosan néha nemcsak magát, hanem hozzátartozóit is a legnagyobb kellemetlenségnek teheti ki. Derék magyar katonáink ezreinek életébe kerülhet az, ha egy ellenséges kém a magyar honvédelem titkainak birtokába jut. Ugyancsak óvakodnunk kell az egyes állampolgárok közbiztonságát veszélyeztető nemzetközi szédelőktől és bűnözőktől is.

A következőkben azokat a közigazgatási rendelkezéseket kívánjuk röviden ismertetni, amelyeknek céljuk a nemzetközi idegenforgalom most említett veszélyeinek távoltartása. A közigazgatásnak nagy körültekintéssel kell idevonatkozó tevékenységét végeznie. Ha ugyanis a nemzetközi idegenforgalom ellenőrzése rendkívül drasztikus és az idegeneknek kellemetlen, akkor az ellenőrzés igen könnyen az egész idegenforgalom tönkretételét eredményezheti.

Mielőtt az idegenforgalom most említett közigazgatási ellenőrzésének részletes tárgyalását kezdenénk meg, szükségesnek tartjuk, hogy röviden megemlékezzünk még a területenkivüliségre (extritorialitás) kérdéséről is.

2. A TERÜLETENKIVÜLISÉG

Amint az előzőkben már rámutattunk, az állami szuverénitás fogalmából következik, hogy mindenki, aki az állam területén él, illetőleg az állam területén tartózkodik, az állam felségjoga alá kerül, vagyis vele szemben korlátozás nélkül érvényesek az ország összes törvényei.

Régi nemzetközi szokásjog alapján fejlődött ki a területenkivüliség (extritorialitás) jogi intézménye, amelynek lényege abban áll, hogy az állam területi felségjoga alól bizonyos mértékig ki vannak véve az ország területén tartózkodó idegen államfők, idegen államok diplomatái, ezek családtagjai, valamint azoknak nem magyar honos alkalmazottai.

A területenkivüliség elve sem jelenti azonban azt, hogy a most említett személyek teljes mértékben ki vannak véve az állam területi felségjoga alól. A nemzetközi szokásjog alapján a területenkivülieknek tekintendő személyekre nézve teljes mentesség áll fenn mindenekelőtt büntetőjogilag. Az ilyen egyének ellen tehát, ha bűncselekményt követnek is el, a rendes büntető eljárás nem indítható meg, továbbá nem alkalmazhatók az ilyen egyékekkel szemben a magyar büntető törvénykönyv rendelkezései sem. Az ilyen egyéneket az országból kiutasítják és saját államuk bíróságainak adják át megbüntetés végett. Ugyanez áll a területenkivüliekre nézve akkor is, ha valamely közigazgatási kihágást követnek el.

A területenkivüliek ellen rendszerint polgári per sem indítható, kivéve, ha a területenkivüli önként aláveti magát a magyar bíróság illetékességének, vagy ha az ingatlan fekvése folytán az ügyben kizárólag a magyar bíróság illetékes ítélethozatalra, végül pedig olyan polgári perekben, amelyek az ország területén folyó ipari és kereskedelmi tevékenységből erednek.

Büntető és polgári perben területenkivüliek tanuként sem idézhetők.

A pénzügyi közigazgatási jog tekintetében személyes adómentesség illeti meg a területenkivülieket, a kereseti, jövedelem- és vagyonadó alól. Ha azonban a területenkivüliséget élvező egyén Magyarország területén föld- vagy házingatlant szerez, ez után szabályszerűen adózni köteles. Hasonlóképpen adóköteles a területenkivülinek az ország területén folytatott kereseti adó alá tartozó tevékenysége is.

A területenkivüliség mentességet jelent végül a magyar közigazgatási hatóságok impériuma alul is.

3. AZ ÚTLEVÉLÜGY

Az 1914. évi világháborút megelőző úgynevezett liberális korszakban a nemzetközi idegenforgalom alig esett korlátozás alá. Ebben az időben az útlevél csakis a személyazonosságot igazoló okmány volt, amelynek használatát csupán Oroszország és Románia követelték meg. A háború kitörésekor minden állam elrendelte az útlevélkényszert, illetőleg a határátlépést szabályszerűen kiállított útlevélhez kötötte. Ez az általános útlevélkényszer még a mai napig is fennáll. Ma tehát az útlevél nemcsak a személyazonosságot igazoló okmány, hanem egyszersmind a szükséges útlevél láttamozásokkal (vízumokkal) együtt, be-, illetőleg kiutazási engedély is. Az országot elhagyni, az ország területére lépni, úgy saját honosainknak, mint külföldieknek csak útlevél birtokában szabad.

A beutazási engedélyt az utazni szándékozóknak természetesen előre kell kérni. Rendes körülmények között a vízumok megadására az illetékes követségek és konzulátusok vannak feljogosítva. Súlyos nemzetközi helyzetben a vízum megadása az illető állam külügyminiszterének fenntartott jog. Ez a korlátozás természetesen a beutazási engedély megszerzését még bonyolultabbá és késedelmesebbé teszi.

Némely állam követségénél, vagy konzulátusánál a félnek a vízumot személyes közbenjárással kell megszereznie. Más államok külképviseleti hatóságainál viszont a vízumot megbízott útján is meg lehet kapni. Egyes államok külképviseletei bizonyos esetekben a vízumot azonnal nem adják meg, hanem előbb kérdést intéznek saját kormányukhoz, vagy felhívják a kérelmező felet, hogy mutasson fel egy, az idegen állam valamely helyhatósága által részére kiállított beutazási engedélyt. A láttamozás (vízum) bizonyos időre szól és vagy csak átutazásra, illetve egyszeri vagy pedig többszöri beutazásra lehet érvényes. A vízumért minden ország díjat szed. E díjak mérve időközönként változik és némely országban igen súlyos.

A jelenlegi 1939-es világháborút megelőzően a helyzet már annyira megjavult, hogy a szomszédos és baráti viszonyban álló országok a vízum kötelezettségétől eltekintettek az egymásközötti forgalomban, de azért útlevélre még ilyen esetekben is szükség volt.

Az útlevélügyről nálunk az 1903:III. tc. intézkedik, amelynek határozmányait későbbi rendeletek egészítik ki.

A törvény értelmében az ország területén való tartózkodáshoz és utazáshoz, valamint a határokon való átkeléshez útlevél rendszerint nem szükséges. Felhatalmazza azonban a törvény a minisztériumot, hogy az esetben, ha azt az ország biztonsága, vagy pedig a viszonyosság megkívánja, az ország egész területére, vagy annak egy részére nézve az útlevélkötelezettséget elrendelhesse.

Útlevelet a törvény értelmében csak magyar állampolgárok részére lehet kiállítani. Megtagadható az útlevél kiállítása azoktól: a) akik

a honvédelmi törvény (1939:II. tc.) idevonatkozó rendelkezései értelmében korlátozva vannak abban, hogy az országot elhagyhassák; b) akik ellen olyan büntetendő cselekmény miatt van eljárás folyamatban, amelyre szabadságvesztés büntetés van megállapítva, továbbá azoktól c) akik már jogerősen el vannak ítélve, habár csak pénzbüntetésre is, mindaddig, míg a kiszabott szabadságvesztésbüntetést ki nem töltötték, vagy pedig a megállapított pénzbüntetést le nem fizették; végre azoktól d) akik feltételesen vannak szabadságra bocsátva büntetésük leteltének idejéig.

Belföldön az útlevelet vármegyékben az alispánok, törvényhatósági joggal felruházott városokban az ott székelő m. kir. rendőrkapitányságok vezetői állítják ki, Budapesten pedig a budapesti m. kir. rendőrség főkapitánya. Külföldön az útlevelet a m. kir. külképviseleti hatóságok, a külügyi képvisellel megbízott m. kir. hatóságok, a valóságos konzuli hivatalok, végül pedig az önálló és azok a tb. konzulátusok állítják ki, amelyeknél valóságos tisztviselő van alkalmazva.

Az útlevél kiállítására az említett hatóságok közül az a hatóság illetékes, amelynek területén az útlevélkérő rendes lakhellyel bír.

Az útlevelek meghosszabbítására általában az a hatóság illetékes, amelyik az útlevelet kiállította. Az útlevél rendszerint egy évi időtartamra lesz kiállítva, ha azonban az útlevelet kiállító hatóság indokoltnak látja, rövidebb időre is kiállítható az útlevél. Egy évnél hosszabb, de három évet semmiesetre meg nem haladó időre, a fél kérelmére csak akkor állítható ki az útlevél, ha valaki huzamosabban szándékozik külföldön olyan helyeken tartózkodni, ahol az útlevél megújítása nehézségekkel jár. Az útlevél kiállítását kérelmezni kell és pedig községekben a községi előjárásnál, városokban pedig a m. kir. rendőrkapitányságnál. Itt elő kell adni, hogy az utazás mi célból és hova tervezetik és az előadottakat elfogadható módon igazolni kell.

Az útlevélkérelmet elutasító elsőfokú (alispáni, rendőrkapitányi) határozat ellen a kérelmező fél 15 napon belül fellebbezhet a belügyminiszterhez, aki az ügyben végső fokon dönt.

A törvény részletesen megállapítja, hogy az útlevélnek minő adatokat kell tartalmaznia: név, állampolgárság, állás, foglalkozás, lakóhely, kor, szeméyleírás, utazás iránya, utitársakra vonatkozó adatok, útlevél érvényességének időtartama.

Az útlevél ezidőszerint magyar és francia nyelven állíttatik ki. Alakját és egyéb kellékeit a belügyminiszter állapítja meg. Az útlevél kiállításáért fizetendő díjakat a belügyminiszter rendeletileg határozza meg.

Hamisított, vagy más nevére szóló útlevél használata, útlevélnek más részére használat céljából való átengedése, valamint hamis adatok bejelentése, amennyiben a cselekmények súlyosabb beszámítás alá nem esnek, kihágást képeznek és a törvényben részletesen megállapított büntetés alá esnek. Kihágást követ el az is, aki elrendelt útlevélkötelezettség esetén, az országból útlevél nélkül utazik, illetőleg a határon ki- vagy belép.

A törvény értelmében a belügyminiszter a határszél közelében lakók részére az átkelés tekintetében könnyítéseket tehet. E könnyítések természetesen csak úgy bírnak értékkel, ha az illető szomszédos állam is elismeri azokat, vagyis azok a viszonyosságon alapulnak.

4. KÜLFÖLDIEKNEK AZ ORSZÁG TERÜLETÉN VALÓ TARTÓZKODÁSA, LAKÁSA ÉS LETELEPÜLÉSE

Külföldieknek az ország területén való tartózkodása, lakása és letelepülése a magyar állampolgárokétól eltérő szabályozás alá esik.

Ezidőszerint idevonatkozólag az 500—1940. B. M. sz. rendeletben lefektetett szigorított rendszabályok vannak nálunk érvényben.

Külföldiek az ország határát csakis a hatálybanálló határátlépési és útlevelelrendszabályok megtartásával léphetik át.

Külföldi állampolgár a megérkezésétől számított 24 óra alatt személyesen tartozik megjelenni a rendőrhatalóság előtt tartózkodási engedély elnyerése végett. A külföldi tartózkodási helyét (a beutazási engedélyben kijelölt helységet) rendőrhatalósági engedély nélkül el nem hagyhatja, s amennyiben a hatóságtól a további itt tartózkodásra kifejezett engedélyt nem kap, a tartózkodási engedély lejártának napjával az ország területét elhagyni köteles. Ez alól csak a diplomáciai útlevelel utazó külföldiek, továbbá a hivatalos kiküldetésben utazó külföldi kormány megbízottak képeznek kivételt.

Rendőrhatalósági engedély nélkül külföldi ezidőszerint nem tartózkodhatik az országban, s akinek ilyen engedélye nincsen, annak szállást adni és azt anyagilag támogatni sem szabad.

Annak a külföldinek, aki az ország területén állandóan lakni óhajt, 15 nap alatt lakhatási engedélyért kell folyamodnia. A lakhatási engedély meghatározott időre szól, vagy visszavonásig érvényes; az előbbi hatálya meghosszabbítható. Nem kaphat lakhatási engedélyt az, akire nézve az 1903:V. törvényekben felsorolt kiutasítási okok valamelyike forog fenn, így: aki állampolgárságát, előéletét nem igazolja kellően; a maga és családja tartós fenntartására szolgáló eszközöket ki nem mutatja; akinek az állam területén való tartózkodása az állam érdekére, vagy a közbiztonságra aggályos; akinél hatósági orvosi vizsgálat olyan betegséget állapít meg, amely az ország közegészségügyét károsan befolyásolja.

Ha a külföldi lakóhelyét más községbe kívánja áttenni, köteles új lakóhelyének illetékes hatóságánál új lakhatási engedélyt kérni.

A már kiadott lakhatási engedélyt vissza kell vonni abban az esetben, ha a külföldre nézve olyan körülmények állottak be, amelyek a lakhatási engedély kiadásának megtagadására okul szolgálhatnak.

Külföldinek az ország területén munkát, vagy alkalmazást vállalnia csak érvényes munkavállalási engedély alapján szabad. Munkavállalási engedélyre bizonyos esetekben nincsen szükség, így például nincs szüksége annak, aki iparjogosítványt (igazolványt vagy engedélyt) kapott (az iparhatóság csak akkor adhat a külföldinek iparjogosítványt, ha errenézve a külföldinek államával kötött egyezmény alapján megállapodás vagy viszonyosság áll fenn és ha a külföldi az iparüzés helyére érvényes lakhatási engedéllyel rendelkezik); művészeknek és sportversenyzőknek rövidebb ideig tartó vendégszereplésre vagy versenyzésre; annak a külföldi orvosnak, akit beteghez hívnak. Munkavállalási engedélyt csak az a külföldi kaphat, akinek lakhatási engedélye van, illetőleg aki egyidejűleg lakhatási engedélyt is kér.

Külföldi akkor kérhet települési engedélyt, ha igazolja, hogy lakási szándékát bejelentette, hogy 2 év óta állandóan az ország területén lakik és ellene erkölcsi és önfenntartási okokból kifogás nem tehető.

A fentiekben említett ügyekben eljárni van hivatva: elsőfokon a főszolgabíró, államrendőrségi körzetben a rendőrkapitányság; másodfokon a belügyminiszter. Budapesten első- és végsőfokon a belügyminiszter, aki jogkörét a Külföldieket Ellenőrző Országos Központi Hatóság útján gyakorolja. (1930:XXVIII. tc.)

Az idetartozó kihágási ügyekben a rendőri büntetőbíráskodást Budapesten elsőfokon a Székesfőváros egész területére kiterjedő hatáskörrel a m. kir. rendőrség V. kerületi kapitánysága gyakorolja, amely ezt a feladatkörét szükséghez képest a Külföldieket Ellenőrző Országos Központi Hatósághoz kiküldött rendőri büntetőbírája útján látja el. (4744—1933. B. M. sz. rendelet.)

IV. A BELFÖLDRŐL KÜLFÖLDRE IRÁNYULÓ NÉPFORGALOM

1. ÁLTALÁBAN

A belföldről külföldre irányuló népforgalom fogalma alá kell sorolni mindenekelőtt a belföldi honosoknak külföldre való távozását véglegesen, illetőleg hosszabb vagy rövidebb időre. Ha a távozás véglegesen történik, kivándorlásról szólnunk.

A mult század végén uralkodó túlzottan liberális felfogásnak megfelelően törvényhozásunk és kormányzatunk ebben az időben nem tartotta szükségesnek, hogy a kivándorlás ügyét külön közigazgatási szabályozás alá vonja. Ezekben az időkben hazánk területéről évről-évre növekvő kivándorlás indult meg az U. S. A.-ba, valamint a többi kivándorlásra alkalmas tengerentúli országokba. A tengerentúli országok a kivándorlást nemcsak, hogy nem akadályozták, hanem ellenkezőleg, a rendelkezésükre álló anyagi eszközökkel még előmozdítani is igyekeztek, mert csak így remélhették az országaikban munkáskezekben mutatkozó hiány enyhülését.

Ez a kivándorlás nagyon alkalmas volt ugyan arra, hogy hazánk egyes részeinek túlnépesedését megakadályozza, minthogy a kivándorlás természetesen a túlságosan sűrűn lakott vidékekről volt a legnagyobb. Lassanként azonban az ország legértékesebb (mert mindig az szokott kivándorolni, aki egészséges, vállalkozni és dolgozni tud és akar) népességének állandó vérvésztése komolyan kezdte éreztetni káros hatásait. Törvényhozásunk kényszerítve érezte magát ennél fogva arra, hogy a kivándorlás ügyét is a magyar közigazgatás ellenőrzése, vezetése és irányítása alá helyezze. Annál is inkább szükség volt erre, mert amíg a kivándorlás folytán értékes színmagyar mezőgazdasági népességünk állandóan fogyott, addig azok helyébe egyszerre százezreivel tódult országunkba a zsidó faj legsilányabb eleme, a galíciai zsidó.

Törvényhozásunk az 1909. II. törvénycikkkel kívánta a kivándorlás kérdését rendezni. E törvény intézkedéseit egészen röviden a következő részben fogjuk ismertetni. És pedig azért csak egészen röviden, mert az 1914. év óta a kivándorlás kérdésében népességi szempontból igen öröndetes változás állott be. A nagy világháború alatt országunk határai zárva voltak, ennél fogva onnan kivándorlás nem is volt lehetséges. Az átkozott emléké trianoni békeszerződés után az anyaországnak számarányban jelentékenyen megnövekedett népessége (Nagymagyarország területének elvettük 71 százalékát, a népességnek pedig csak 61 százalékát) szívesen menekült volna kivándorlás útján a trianoni nyomorúság elől a tengerentúli országokba. Ezek az országok azonban az általános világgazdasági válság következtében csak igen mérsékelt számban engedtek be területeikre újabb kivándorlókat. A kivándorlás országunk területéről ily módon a húsz éves trianoni nyomorúság ideje alatt nem volt számottevő; az országnak nagy szerencséje, mert így legalább most, amidőn hazánk a trianoni szegényletes rabságból kiszabadult, az anyaország kellő népességi tartalékkal rendelkezett, a visszaszerzett részeken a húsz év alatt támadt népességi hiányok pótlására.

Sőt bizonyosak vagyunk abban, hogy a háború után a háborúból megnagyobbodva kikerülő és gazdaságilag virágzó országunkban nem a kivándorlás, hanem az egyéni és a közhatósági közvetítéssel történő visszavándorlás kérdése fog aktuálissá válni, kapcsolatban a legújabb időkben mindig nagyobb népszerűsége jutott népességcsere elméletével.

Belföldi honosoknak egyénenként és rövidebb időre való külföldre utazása a magyar rendőrhatalóságokat csakis a határátlépés alkalmával foglalkoztatja. Akinek útlevele rendben van, annak az országból való távozását a rendőrhatalóságok rendszerint nem akadályozhatják meg.

A honvédelmi törvény (1939:II. tc.) értelmében azonban háború esetén a hatóságok megtilthatják, hogy magyar állampolgárok az ország területét elhagyják.

Az útlelüggyel kapcsolatosan említettük már, hogy a honvédelmi törvény (1939:II. tc.) több irányban korlátozza katonakötelesek részére útlevelek kiállítását.

Fontos feladata a magyar kormányzatnak, hogy védő és támogató kezét ne vegye le a külföldön időző és szabályszerű útlevéllel rendelkező polgáraitól. Ez a külföldön székelő magyar külképviseleti hatóságok idevonatkozó munkásságának a feladata. Szükségesnek tartjuk, hogy az alábbiakban röviden ezzel az utóbb említett kérdéssel is foglalkozunk.

2. KIVÁNDORLÁS

A kivándorlás kérdését törvényhozásunk az 1909:II. törvénycikkkel rendezte. Törvényhozásunk a kérdés szabályozásánál igen helyesen abból indult ki, hogy a népesség kivándorlását erőszakos intézkedésekkel megszüntetni nem tanácsos, de nem is lehet. Aki mindenáron ki akar vándorolni, az a tilalom ellenére is módot fog találni arra, hogy ezt a szándékát megvalósíthassa, közben azonban lelkiismeretlen közvetítők fogják őt kizsákmányolni. A törvény tehát csak arra törekszik, hogy erősen megnehezítse a jogosulatlan kivándorlást, hogy törvényes korlátok közé illessze be a kivándorlási ügynökök működését, hogy egyes lelkiismeretlen és kizsákmányoló hajózási vállalatok visszaéléseit lehetetlenné tegye és végül, hogy a magyar kivándorlókat hazájukba újból visszasegítse.

Az 1909:II. törvénycikk értelmében kivándorlónak az tekintendő, aki tartós kereset céljából külföldre távozik. Nem kivándorlók tehát azok, akik kereset céljából ugyan, de egy évnél rövidebb időre távoznak valamely európai államba.

Minden kivándorlónak abba az államba szóló útlevéllel kell ellátva lennie, amelybe kivándorolni szándékozik. Kivándorlók részére tehát útlevélváltása mindig kötelező. Kivándorolni rendszerint bárhova lehet. A belügyminiszter azonban a kivándorlást betilthatja oly államokba, ahol a kivándorlók élete, egészsége, erkölcse, vagy vagyona komoly veszélynek van kitéve, továbbá a belügyminiszter a kivándorlást a kivándorlók érdekében, állami felügyelet alatt álló bizonyos meghatározott útvonalakra szoríthatja.

Annak, aki kivándorlók szállításával akar foglalkozni, erre engedéllyel kell bírnia. Az engedélyt a belügyminiszter adja meg a kivándorlási tanács meghallgatása után. Az engedély megadása az országgyűlésnek bejelentendő. Az engedély egy, vagy több évre adható.

A vállalkozó csak abba az országba szállíthat kivándorlókat, amely országra szállítási engedélye szól, továbbá csak azon európai kikötőkből azon tengerentúli kikötőkbe szállíthat, amelyek az engedélyokmányban meg vannak jelölve.

A vállalkozó csak saját hajóin és ezek közül is csak azokon szállíthat kivándorlókat, amelyek az engedélyokmányban vagy külön belügyminiszteri rendeletben erre alkalmasaknak vannak minősítve.

A vállalkozó irodája a rendőrhatalóság ellenőrzése alatt áll. Ezenkívül a belügyminiszter is állandóan ellenőrizteti azt. A vállalkozó (helyettese, vagy bármely alkalmazottja) csak a hozzája forduló egyéneknek nyújthat felvilágosítást és csak a menetrendre, ellátásra és szállításra vonatkozólag. Egyébként ismertetőket és felvilágosításokat nem közölhet sem levélben, sem hírlapok útján, hanem ezeket csakis az engedélyezett irodák belső helyiségeiben teheti közzemlére.

A kivándorló a határátlépés alkalmával az útlelvizsgáló közegnek szabályszerű útlevelét és az engedélyezett vállalkozóval kötött s az előírt mintának megfelelő szállítási szerződést, végül a vállalkozó által részére kiadott hajójegyet köteles felmutatni.

A törvény alapján létesített kivándorlási alap a hazájukba visszatérni szándékozó vagyontalanok útiköltségeinek fedezésére, továbbá a kivándorlottaknak a külföldön való útbaigazítására, munkával való ellátására, részükre menedékhelyek létesítésére, vallási és szellemi szükségletük istápolására, jótékonycélokra, valamint a kivándorlás ellenőrzéséből felmerült rendkívüli költségek fedezésére szolgál. A törvény részletesen megállapítja a kivándorlási alap gyarapítására szolgáló különös bevételi forrásokat. Tekintettel arra, hogy ma számottevő kivándorlás nincsen, az alap jövedelmei más közérdekű célokra használtatnak fel.

Kivándorlási ügyekben a belügyminisztert szakvéleményével a kivándorlási tanács támogatja. A kivándorlási tanács megalkotásának célja az volt, hogy a kivándorlás kérdésével necsak hivatalnokok, hanem a társadalom is foglalkozzék.

3. A M. KIR. KÜLKÉPVISELETI HATÓSÁGOK

Amint az előzőekben arra már rámutattunk a külföldön tartózkodó magyar állampolgárok is alá vannak vetve a magyar állam szuverénitásának. Állampolgári jogaik és kötelességeik tehát külföldön sem szünetelnek. Ezeknek a jogoknak és kötelezettségeknek a külföldön való gyakorlása meglehetősen kiterjedt magyar közigazgatási hatósági közreműködést tesz szükségessé.

E teendőknek az elvégzése a m. kir. külképviseleti hatóságok feladata. Ezzel azonban még nem merül ki azok feladatköre. A m. kir. külképviseleti hatóságok legfontosabb munkája az úgynevezett diplomáciai szolgálat ellátása. A külképviseleti hatóságok feladata az is, hogy a külföldön élő magyar állampolgárokat külföldi államok részéről ért igazságtalanságok és túlkapások ellen megvédelmezzék, továbbá, hogy gondoskodjanak arról, hogy a nyomorúságba jutott magyar állampolgárok hazájukba valahogyan visszatérhessenek.

a) A M. KIR. KÜLKÉPVISELETI SZERVEZETEKRŐL ÁLTALÁBAN

A 30 éves háborút befejező westfáliai béke (1648) egyik fontos eredménye volt az, hogy az európai országokban a külképviseleti hatóságok (követségek) meghonosodtak. Érdekes megemlíteni, hogy ezt megelőzően az első követeket Európában Velence és a Szentszék alkalmazták. A westfáliai béke következménye volt az is, hogy a diplomáciai szolgálatban a francia ismertetett el hivatalos nyelvének.

A m. kir. külképviseleti hatóságok: a követségek és a konzulátusok. (Kis- és középországoknak nem lehetnek nagykövetségeik. Ilyenek szervezésére a nemzetközi szokásjog szerint csak a nagyobb országoknak van joguk. Kis- és középországokban a nagy államoknak is csak követségeik vannak. Pl. Magyarországon soha sincsen angol nagykövet, míg pl. Németországban mindig csak nagykövet képviseli Angliát.)

A külképviseleti — diplomáciai és konzuli — hatóságok ügykörének külön-külön való szabatos meghatározása, valamint az említett ügyköröknek egymástól való éles elválasztása ma már nem lehetséges.

Eredetileg csakis diplomáciai képviseletek léteztek, mert az egyes államoknak, egymással szemben csakis a központi kormányoknál képviseletre szoruló politikai érdekei forogtak szóban; a nemzetközi kereskedelem és forgalom ugyanis ebben az időben még csakis a legcsekélyebb méretű

határkereskedelemre és forgalomra szorítkozott. Később, amidőn a közlekedési eszközök fejlődése által a nemzetközi kereskedelem és forgalom nagyobb arányokat kezdett ölteni, az államnak olyan érdekei is felszínre kerültek, amelyek más államoknak helyi, nem pedig csak központi hatóságaival szemben szorultak képviselőre. Ennek az érdekvédelmi képviselőnek ellátására állítottak fel a konzulátusok.

Mivel a tengeri kereskedelem és forgalom kezdett először nagyobb arányokat ölteni, nagyon természetes, hogy nagyobb kikötőkben vált első-sorban is szükségessé ilyen érdekvédelmi képviselők felállítása, amelyeknek a kereskedelem és hajózás, valamint az alattvalók magánérdekeinek a védelme képezte a feladatát.

Ekkor még a diplomáciai és a konzuli képviselői hatóságok ügyköre között éles határt lehetett vonni. A diplomáciai képviselők a külföldi állam központi kormányának székhelyén kizárólag az akkor feltétlenül nagyobb fontossággal bíró politikai érdekeket, míg a konzulátusok a nagyobb kereskedelmi és forgalmi gócpontokon az államnak akkor minden-esetre csak másodrangú fontossággal bíró közigazgatási és gazdasági érdekeit képviselték. Később, a közlekedési eszközök fejlődése következtében, a nemzetközi kereskedelem és forgalom mind nagyobb arányokat öltvén, előállott annak a szükségessége, hogy az államok egymással, gazdasági érdekeikre való tekintettel, szerződéseket kössenek. Miután e szerződések megkötése természetesen a kormányok hatáskörébe tartozik, a kormányok székhelyén akkreditált diplomáciai képviselők bízták meg a szerződések megkötését megelőző tárgyalások folytatásával. Így állítottak a diplomáciai külképviseleti hatóságok az állam gazdasági érdekeinek a szolgálatába is. A gazdasági érdekek fontosságának rendkívüli megnövekedése pedig a konzulátusok számának nagyarányú megnövekedését vonta maga után. Már most előállott sok helyen az az eset, hogy a konzulátusi hivatal székhelyén a kereskedelmi érdekeken kívül az államnak politikai érdekei is gondozásra szorultak. Miután diplomáciai képviselő felállítása azonban csak ott lehetséges, ahol arra a nemzetközi jog értelmében a szükséges előfeltételek megvannak, az állam a politikai érdekei védelmének helyi képviselővel természetesen a konzulátusi hivatal bízott meg. Így állítottak a konzuli hivatalok az állam politikai érdekeinek a szolgálatába is.

Ma már tehát az a helyzet, hogy a diplomáciai külképviseleti hatóságok és a konzulátusok ügyköre között éles elválasztóvonalat vonni nem lehet. A diplomáciai külképviseleti hatóságok a külföldi állam kormányának székhelyén, az állam politikai érdekein kívül, annak a gazdasági érdekeit is teljes mértékben képviselik minden elvi és minden olyan gyakorlati kérdésben is, amely a külföldi állam központi kormányának hatáskörébe tartozik. A konzulátusok pedig az állam és egyesek gazdasági érdekeinek képviselője mellett székhelyükön, amennyiben annak szükségessége felmerül, az állam politikai érdekeit is képviselik a külföldi helyi hatóságokkal szemben, ha a konzulátus székhelyén saját diplomáciai képviselő nem székel.

b) A M. KIR. KÖVETSÉGEK

A m. kir. követségek követek, vagy pedig takarékosági szempontokból, állandó ügyvivők vezetése alatt állanak. A követek az államfő által az államfőhöz, az állandó ügyvivők pedig a külügyminiszter által az illető állam külügyminiszteréhez intézett megbízó levéllel láttnak el. Visszahívásuk ugyanilyen formában, visszahívó levél által történik. A követségek vezetőinek hivatalos jellege tehát az illető idegen államban megbízólevelük átadásával veszi kezdetét és visszahívólevelük átadásával szűnik meg.

A követségek vezetőinek rangsorát, saját rangosztályukon belül, megbízólevelük átadásának időpontja határozza meg. Kivételt e tekintetben csak a pápai követek képeznek, akik a világiakkal szemben rangelsők (ecclesia semper praecedit). A valamely állam kormányánál akkreditált összes követek képezik az illető állam diplomáciai testületét, amelynek szövivője a legrégebben akkreditált legmagasabb rangosztályú követ (doyen). A követek sérthetlenséggel és a követség személyzetével együtt, exterritoriális állással bírnak. A követek előjogait a nemzetközi jog határozza meg.

c) A M. KIR. KONZULÁTUSOK

A konzuli hatóságok tényleges (hivatásos), vagy pedig tiszteletbeli hivatalok lehetnek. Tényleges (hivatásos) konzuli hivatalok azok, amelyeknek vezetője tényleges állami tisztviselő és amelyeknek összes fenntartási költségét az állam fedezi. A tiszteletbeli konzuli hivatalok pedig azok, amelyeknek vezetője nem tényleges állami tisztviselő és amelyeknek fenntartási költségét a hivatalvezető sajátjából fedezi. Arranézve, hogy hol állíttassanak fel tényleges és hol tiszteletbeli konzuli hivatalok, az állam különböző helyeken gondozásra és képviselőre szoruló érdekeinek fontossága, az egyes tiszteletbeli konzuli állások betöltésénél tekintetbe jövő személyek rátermettsége és végül a konzuli hivatalok fenntartásával járó anyagi áldozatok a mérvadók.

A konzuli hivatalok főkonzulátusok, konzulátusok, vagy pedig alkonzulátusok lehetnek. Úgykorre, illetőségre és hatáskörré nézve e különféle kategóriájú hivatalok között semmiféle különbség nincs és azok egymással alárendeltségi viszonyban csak egészen kivételes esetekben szoktak állani. Arranézve, hogy egyes helyeken milyen rangú konzuli hivatalok állíttassanak fel, az egyes konzuli kerületek nagysága következtében a konzuli hivatalra háramló munka mennyisége, valamint az egyes konzuli kerületekben gondozásra szoruló állami érdekek fontossága mérvadó. A gyakorlatban a dolog úgy áll, hogy a főkonzulátusok a nagyobb és fontosabb kereskedelmi és forgalmi gócpontokon rendszeren nagyobb, több tisztviselővel rendelkező hivatalok szoktak lenni, mint a konzulátusok. Az utóbbiak pedig nagyobbak, mint az alkonzulátusok.

A konzuli hatóság vezetői (úgy a tényleges, mint a tiszteletbeli vezetők) az államfő által aláírt és pecsétjével ellátott alkalmazási okirattal láttatnak el, amelyre diplomáciai úton az idegen állam kormányának működési engedélyét (exequatur) kell beszerezni. A tiszteletbeli konzuli hivatalok főnökei fizetést nem kapnak, csak a díjszabás szerinti konzuli illeték szedésére vannak jogosítva. A konzuli közegek rangjuk szerint: főkonzulok, konzulok, alkonzulok, konzuli ügynökök lehetnek. A konzuli főkonzulok kivételével, akik a vezető hivatásos konzuli hivatal által, a külügyminiszter utólagos jóváhagyása mellett neveztetnek ki, minden más konzuli közeg, a külügyminiszter előterjesztése alapján, az államfő által neveztetik ki. A tiszteletbeli konzuli közegek lehetőleg a kereskedők közül választatnak.

d) A M. KIR. KÜLKÉPVISELETI HATÓSÁGOK FELADATAI AZ IDEGENFORGALOM KÖZIGAZGATÁSÁVAL KAPCSOLATBAN

A külképviseleti hatóságok tevékenységét általában a nemzetközi jog, illetőleg az ezen alapuló szokásjogi szabályok állapítják meg. A m. kir. külképviseleti hatóságoknak az idegenforgalom közigazgatásával kapcsolatos tevékenységét általában a következőkben foglalhatjuk össze:

Mint közhitelű személyek közreműködnek a magyar állampolgároknak egymással vagy idegen állampolgárokkal kötött ügyleteinél; hitelesítéseket eszközölnek; láttamozásokat, bizonyítványokat állítanak ki; út-

leveleket állítanak ki; valamint meghosszabbítják azok érvényességének tartamát; anyakönyvezési teendőket teljesítenek; házasságkötésnél közreműködnek; mint hatósági személyek járnak el állampolgári ügyekben; jogi tanáccsal látják el saját állampolgáraikat; közreműködnek a külföldön élő magyar állampolgárok sorozásánál; nyilvántartják a külföldön élő magyar honosokat; közreműködnek a halálesetek megállapításánál és közreműködnek a kiskorúak gondozásánál; perenkívüli ügyekben fontos teendőkre vannak jogosítva; meghatalmazásokat fogalmaznak meg; gondoskodnak a nyomorgó magyar honosok hazaszállításáról stb. A külképviseleti hatóságoknak az általuk végzett hatósági hivatalos cselekmények után bizonyos illetékek fizetendőek, amelyeknek a mérve előzetesen meg van állapítva.

1925

221
650
212

630
101
328

